

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

๑. คำต่อไปนี้ คือ ปุพฺผิ, วฺโส, สทฺโธ, นคฺขมตฺติ, วุฏฺโหม ประกอบสังโยค
ถูกหรือผิด ถ้าผิดจงแก้ไขให้ถูก และบอกด้วยว่าถูกหรือผิดเพราะอะไร ฯ
๒. สัตฺตฺยโณโค ในพหฺยณฺชนสฺสนธิ มีวิธีช้อยอย่างไรบ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้ง
ยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ ยถณฺณมนุสฺสสฺสติ เป็นสนธิอะไร ฯ
ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามเช่นไร จัดเป็นนามนาม ฯ
 - ข. ภิกฺขเว มีวิธีทำตัวอย่างไร ฯ
 - ค. อสํติ เป็นวจนะ และถึงค์อะไร ฯ
 - ฅ. ต ศัพท์ ในอิตถิลิงค์ เฉพาะจตุตถีวิภักฺติ มีรูปแจกอย่างไร ฯ
 - ง. รโห แปลว่าอย่างไร ฯ เป็นนิบาตบอกอะไร ฯ
๔. วาจกคืออะไร ฯ วิธีจะจำวาจกได้แม่นยำนั้นต้องอาศัยอะไร ฯ จงแก้คำที่
เห็นว่าผิด ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้ ฯ
 - ก. เทสนาวसानเ องฺกุโร จ อินฺทโก จ โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺฐหิ ฯ
 - ข. เถโร ปุณฺปุณฺนี ปุจฺฉินฺนุโตปี น กเถสิ ฯ
 - ค. อุโก อคฺคปาทา กินฺทิสฺสุ ฯ
๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกริยาภิกตฺก แบ่งเป็นกี่หมวด ฯ แต่ละหมวด
มีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

โพธิ (ฌาน์), อุกคทาปี ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร
จงตั้งวิเคราะห์ห้มาดู ฯ

๖. อะไรชื่อว่าตปปริสสมาส ฯ ตปปริสสมาส กับ อพยยิภาวสมาส ต่างกัน
อย่างไร ฯ

อคุคฆมสมมาหิโต เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. ตทัสสตีตตีตทิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อาโรคฺยํ, เตปิฏโก (เถโร)
อฏฺจโม ลงปัจจัยอะไร ในตทิตไหน จงตั้งวิเคราะห์ห้มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. คำต่อไปนี้ คือ

ปุပ္ผิ ประกอบสังโยคผิด เพราะพยัญชนะที่ ๓ ใน ป วรรค คือ พ จะซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๒ คือ ผ ไม่ได้ เหตุไม่เป็นไปตามหลักที่ว่า พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น ปุပ္ผิ เพราะพยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้

วฺโส ประกอบสังโยคผิด เพราะ ส เป็นพยัญชนะอวรรคอยู่หลัง จะอาเทศนิกคหิตเป็นพยัญชนะวรรคไม่ได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น วิโส เพราะ ส อยู่หลังจึงคงนิกคหิตไว้ตามเดิม

สทฺโต ประกอบสังโยคผิด เพราะพยัญชนะที่ ๓ ใน ต ววรรค คือ ท จะซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ ไม่ได้ เหตุไม่เป็นไปตามหลักที่ว่า พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น สดฺโต เพราะพยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ ในวรรคของตนได้

นกฺขมติ ประกอบสังโยคผิด เพราะพยัญชนะที่ ๓ ใน ก ววรรค คือ ก จะซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๒ คือ ข ไม่ได้ เหตุไม่เป็นไปตามหลักที่ว่า พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น นกฺขมติ เพราะพยัญชนะที่ ๒ คือ ข อยู่หลังจึงซ้อนพยัญชนะคือ ก ได้ในวรรคของตน

วฺฤโฒ ประกอบสังโยคผิด เพราะพยัญชนะที่ ๑ ใน ฎ ววรรค คือ ฎ จะซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๔ ไม่ได้ เหตุไม่เป็นไปตามหลักที่ว่า พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ ประกอบสังโยคถูกแก้เป็น วฺฤโฒ เพราะพยัญชนะที่ ๔ คือ ฒ อยู่หลังจึงซ้อนพยัญชนะที่ ๓ คือ ฤ ได้ในวรรคของตน ฯ

๒. สัญญโค ในพยัญชนะสนธิ มีวิธีซ้อนอย่างนี้ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ตัวอย่าง เช่น อิธ-ปโมทติ เป็น อิธปโมทติ เป็นต้น
 ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ คือ พยัญชนะที่ ๑ ซ่อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ พยัญชนะที่ ๓ ซ่อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้

พยัญชนะที่ ๕ ซ่อนหน้าพยัญชนะทุกตัวในวรรคของตนได้ เว้นพยัญชนะ คือ ง ซึ่งเป็นตัวสะกด ซ่อนพยัญชนะทั้ง ๔ ในวรรคของตนได้ แต่ซ่อนหน้าตัวเองไม่ได้ ตัวอย่าง เช่น จตุตทริ-จทานานิ เป็น จตุตทริจทานานิ เป็นต้น ฯ

ยถา-อณฺณ-อนุสาศติ เป็น โลกประสนธิและอาเทศนิกคหิตสนธิ ตัดเป็น ยถา-อณฺณ-อนุสาศติ

ระหว่าง ยถา-อณฺณ ถ้าสระหน้าเป็นทีฆะ สระหลังเป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลังก็ดี เป็นทีฆะก็ดี ลบสระหน้าคือ อา ที่สุดแห่ง ยถา ต่อเป็น ยถาณฺณ

ระหว่าง ยถาณฺณ-อนุสาศติ ถ้านิกคหิตอยู่ข้างหน้า สระอยู่ข้างหลังแปลงนิกคหิตเป็น ม ต่อเป็น ยถาณฺณอนุสาศติ ฯ

๓. ได้ตอบคำถาม ต่อไปนี้ คือ

ก. นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ, จัดเป็นนามนาม ฯ

ข. ภิกฺขเว มีวิธีทำตัวอย่างนี้ คือ ภิกฺขเว ศัพท์เดิมเป็น ภิกฺขุ ลง โย อาลปนวิภคติ พหูวนะ เอา โย เป็น เว แล้วเอา อุ เป็น อ สำเร็จรูปเป็น ภิกฺขเว ฯ

ค. อสีติ เป็นเอกวจนะและอิตถิลิงค์ ฯ

ฅ. ต ศัพท์ ในอิตถิลิงค์ เฉพาะจตุตถีวิภคติ มีรูปแจกอย่างนี้

	เอกวจนะ	พหูวนะ
จ.	ตสฺสา อสฺสา ติสฺสา ติสฺสาย	ตาสํ ตาसानํ

ง. รโห แปลว่า ที่ลับ ฯ เป็นนินาตบอภที่ ฯ

๔. วาจก คือ กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วย วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ ดังนี้ กล่าววาทที่เป็นประธานของกิริยา ๕ อย่าง คือ กัตตวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑

วิธีที่จะกำหนดวาจกได้แม่นยำนั้นต้องอาศัยปัจจัยเป็นเครื่องประกอบ ๗ ได้แก่คำที่ผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ดังนี้

ก. เทสนาวसानะ องฺกุโร จ อินฺทโก จ โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐหึสุ ฯ

หรือ เทสนาวसानะ องฺกุโร วา อินฺทโก วา โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐหิ ฯ

ข. เถโร ปุณฺปุณฺํ ปุจฺฉิยาโนปิ น กเถสิ ฯ

ค. อุโก อคฺคปาทา ภิชฺชึสุ ฯ

๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยาภิกตฺก แบ่งเป็น ๓ หมวด ๗ แต่ละหมวดมีปัจจัยดังนี้ คือ

(๑) กิตปัจจัย อย่างนี้ อนฺต, ตวานฺต, ตาวี.

(๒) กิจปัจจัย อย่างนี้ อนฺย, ตพฺพ.

(๓) กิตกิจปัจจัย อย่างนี้ มาณ, ต, ตฺวน, ตฺวา, ตฺวาน.

โพธิ (ณาม) ลง อิ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป กรณฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์หว่า พุชฺชติ เตนาคิ โพธิ (ณาม) ฯ

อคฺคทายิ ลง ฌิ ปัจจัย เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์หว่า อคฺคํ เทตฺติ อคฺคทายิ หรือเป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ ลงในอรรถแห่ง ตัสสึถะ ตั้งวิเคราะห์หว่า อคฺคํ เทติ สึเถนาคิ อคฺคทายิ หรือเป็นสมาสรูป ตัสสึถสาธนะ ตั้งวิเคราะห์หว่า อคฺคํ ทาคู สึถมฺสฺสาติ อคฺคทายิ ฯ

๖. นามศัพท์มี อ วิภัติเป็นต้น ในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อว่า ตปฺปริสฺสมาส ฯ ตปฺปริสฺสมาสกับอภฺยยิภาวสมาส ต่างกันอย่างนี้ คือ ตปฺปริสฺสมาส มีบทหลังเป็นประธาน ไม่ได้นิยมลิงค์และวจนะ ตัวอย่างเช่น รุเป สณฺญา รุปฺสณฺญา ความสำคัญในรูป

ส่วนอภฺยยิภาวสมาสมีบทหน้าเป็นประธาน และเป็นอุปสรรคและนิบาต บทหลังเป็น นปฺสกลิงค์เอกวจนะ ตัวอย่างเช่น นครสฺส สมิปํ อุปนฺคริ ที่ใกล้เคียงแห่งเมือง ชื่อว่าที่ใกล้เคียงแห่งเมือง ฯ

อक्षรหมสมหาโต เป็นสัทตมีตปุริสสมาส หรือ ตติยัตปุริสสมาส
มีวิเสสนบุพพบท กัมมชารยสมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

วิ.บุพ.กัม. วิ. อคุโค จ โส รมุโม จาติ อक्षรมุโม หรือ

วิ. อคุโค รมุโม อक्षรมุโม

ส.ตป. วิ. อक्षรเม มหาโต อक्षรสมมหาโต

หรือ ต.ตป. วิ. อक्षรเมน มหาโต อक्षรสมมหาโต ฯ

๗. ตทสสัดถิตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ วิ, ส, สี, อิก, อี, ร, วนตุ, มนตุ, ณ.

อาโรคฺยํ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า อโรคฺส
ภาโว อาโรคฺยํ.

เตปิฏโก (เถโร) ลง ณฺ ปัจจัย ในราคาทิตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า เตปิฏกํ
ชารเตติ เตปิฏโก (เถโร).

อฏฺจโม ลง ม ปัจจัย ในปุณตถิต ตั้งวิเคราะห์ว่า อฏฺจนฺํ ปุณ
อฏฺจโม ฯ